

Eiropas
Komisija

Kas ir *Eurydice*?

Eurydice tīkla uzdevums ir izprast un izskaidrot Eiropas dažādo izglītības sistēmu organizāciju un darbību. Tīkls piedāvā valstu izglītības sistēmu aprakstus, salīdzinošus apskatus par konkrētām izglītības tēmām, izglītības rādītājus un statistikas datus. *Eurydice* darba mērķis ir veicināt izpratni, sadarbību, uzticēšanos un mobilitāti Eiropas un plašākā starptautiskā mērogā. Tīklu veido Eiropas valstu nacionālās nodaļas, un to koordinē ES Izglītības, audiovizuālās jomas un kultūras izpildaģentūra. Visas *Eurydice* publikācijas bez maksas ir pieejamas *Eurydice* tīmekļa vietnē vai drukātā veidā pēc pieprasījuma. Plašāku informāciju par *Eurydice* skatīt vietnē

<http://ec.europa.eu/eurydice>.

Pilns ziņojums

Teaching Careers in Europe: Access, Progression and Support angļu valodā ir pieejams *Eurydice* tīmekļa vietnē:

<http://ec.europa.eu/eurydice>.

Drukāti ziņojuma eksemplāri

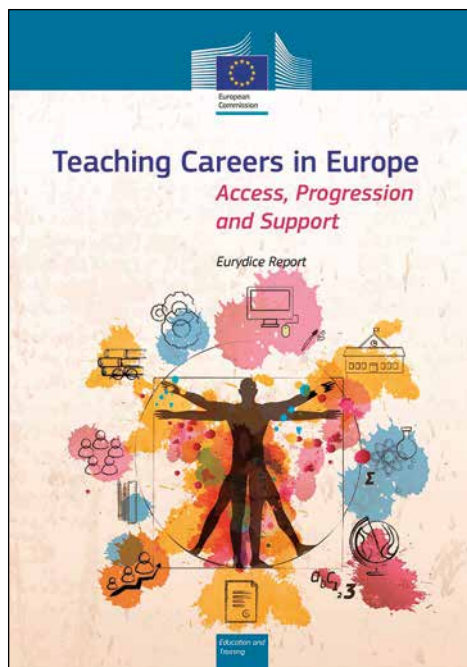
ir pieejami pēc pieprasījuma:
eacea-eurydice@ec.europa.eu.

Kontaktpersona

Wim Vansteenkiste
Komunikācijas un publikāciju
nodaļa
+ 32 2 299 50 58

Eurydice galveno faktu buklets

Skolotāja profesija Eiropā: pieejamība, tālākvirzība un atbalsts

Eiropai ir jārisina daudzas izglītības, sociālās un ekonomiskās problēmas, tāpēc skolotāja loma kļūst arvien nozīmīgāka. Skolotāja profesiju būtiski ietekmē lielākas gaidas attiecībā uz skolēnu rezultātiem, lielāks spiediens skolēnu dažādības dēļ, kā arī straujā tehnoloģiju attīstība.

Eurydice ziņojums „Skolotāja profesija Eiropā: pieejamība, tālākvirzība un atbalsts” papildina to datu kopumu, kas var ietekmēt politikas veidošanu, lai skolotājiem tiktu sniegts efektīvs atbalsts, tiktu uzlabota viņu profesionalitāte un celts statuss.

Šajā ziņojumā ir aplūkotas valstu galvenās problēmas saistībā ar skolotāju pieprasījumu un piedāvājumu, kā arī izglītības sistēmu centieni tās risināt, izmantojot plānošanu. Ziņojumā ir

pētīts, kādas ir prasības, lai varētu kļūt par skolotāju, kādi ir atlases un nodarbinātības nosacījumi un kādas ir iespējas profesionāli pilnveidoties un saņemt atbalstu. Ziņojumā ir aplūkotas arī skolotāju karjeras attīstīšanas iespējas gan hierarhiskās tālākvirzības, gan darba uzdevumu dažādošanas ziņā, kā arī ir pētīta skolotāju profesionālās kompetences standarta definēšana un izmantošana. Ziņojumā ir analizēta arī skolotāju vērtēšanas loma un īstenošana.

Ziņojums pievēršas sākumskolas izglītības un vispārējās vidējās izglītības iestādēm. Tas aptver visas Eiropas Savienības dalībvalstis, kā arī Albāniju, Bosniju un Hercegovinu, Bijušo Dienvidslāvijas Maķedonijas Republiku, Šveici, Islandi, Lihtenšteinu, Melnkalni, Norvēģiju, Serbiju un Turciju.

Šajā *Eurydice* galveno faktu bukletā ir sniegta koncentrēta informācija par dažiem šī ziņojuma secinājumiem.

Galvenās ar skolotāju pieprasījumu un piedāvājumu saistītās problēmas

26

Skolotāju trūkums dažos mācību priekšmetos

21

Skolotāju trūkums dažās ģeogrāfiskajās teritorijās

16

Skolotāju novecošana

14

Skolotāju pārprodukcija

11

Nepietiekams studentu skaits SPI programmās

8

Liels skolotāja profesijas pamešanas īpatsvars

4

Liels atbirums SPI programmās

Galvenās ar skolotāju pieprasījumu un piedāvājumu saistītās problēmas. Sākumskolas izglītība un vispārējā vidējā izglītība (ISCED 1–3), 2016./17. māc. g.

Izglītības sistēmām ir jārisina līdzīgas un dažkārt vienādas problēmas, kas saistītas ar skolotāju pieprasījumu un piedāvājumu. Vairums valstu ziņo, ka galvenās problēmas ir skolotāju trūkums un skolotāju novecošana. Aktuālas ir arī tādas problēmas kā skolotāju pārprodukcija, nepietiekams studentu skaits sākotnējās pedagoģiskās izglītības (SPI) programmās, kā arī liels to skolotāju īpatsvars, kuri pārtrauc darbu savā profesijā. Dažas no šīm problēmām izraisa nevienmērīgs skolotāju sadalījums pa mācību priekšmetiem un/vai ģeogrāfiskajām teritorijām, tomēr vairums no tām ir saistītas ar vispārīgāku problēmu – šīs profesijas pievilcību.

Viens no paņēmieniem, kā risināt šīs problēmas, ir speciāla skolotāja profesijas plānošana, un tā tiek veikta valstu lielākajā daļā. Daudzās valstīs šāda plānošana tiek veikta tikai vienam gadam, savukārt citās valstīs plāns tiek veidots ilgākam periodam, un tas ļauj labāk risināt strukturālās problēmas. Kaut arī izplatītākā problēma ir skolotāju trūkums, joprojām maz tiek izmantoti stimuli, kas studentus varētu piesaistīt skolotāja profesijai vai konkrētam mācību priekšmetam.

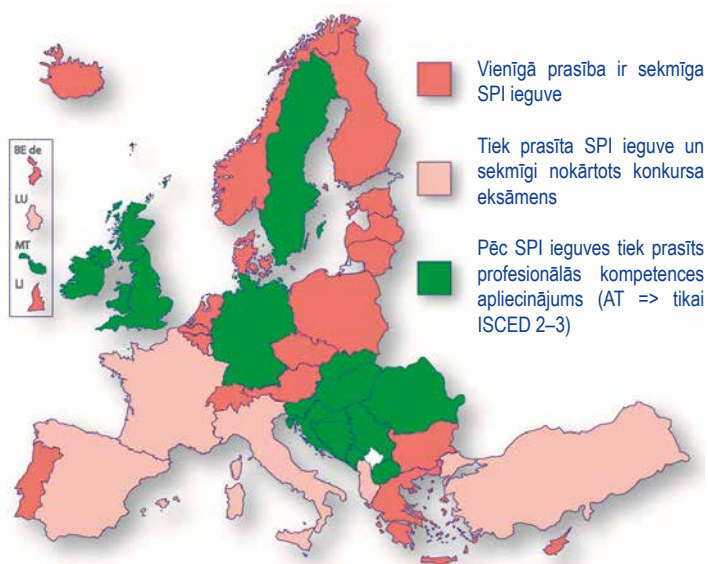
Kā iegūt skolotāja kvalifikāciju un skolotāja amatu

Galvenais ceļš uz skolotāja amatu parasti sākas ar sākotnējās pedagoģiskās izglītības (SPI) iegūvi. Gandrīz pusē aplūkoto izglītības sistēmu tiek uzskatīts, ka pēc SPI ieguves skolotāji ir pilnībā kvalificēti. Pārējās 23 sistēmās ir jāspēr papildu soļi. Sešās valstīs skolotājiem ir sekmīgi jānokārto konkursa eksāmens, savukārt 17 izglītības sistēmās SPI beidzējiem ir jāpierāda savas spējas mācīt, nokārtojot akreditāciju, sertifikāciju, reģistrāciju vai valsts eksāmenu.

Trešdaļā izglītības sistēmu tiek piedāvāti alternatīvi veidi, kā iegūt skolotāja kvalifikāciju. Parasti tās ir īsas, profesionāli orientētas vai ar nodarbinātību saistītas programmas.

Gandrīz trīs ceturtdaļās izglītības sistēmu priekšroka tiek dota atklātai personāla atlases sistēmai, tā decentralizējot šo procesu un ļaujot skolām vai pašvaldībām savus skolotājus iecelt amatā autonomi.

Pārējās valstīs personāla atlases procesā ir iesaistītas izglītības pārvaldes iestādes. Tās var iecelt skolotāju amatā konkrētā skolā, balstoties uz centralizēta konkursa eksāmena rezultātiem, un/vai sarindot skolotājus pēc noteiktiem kritērijiem.

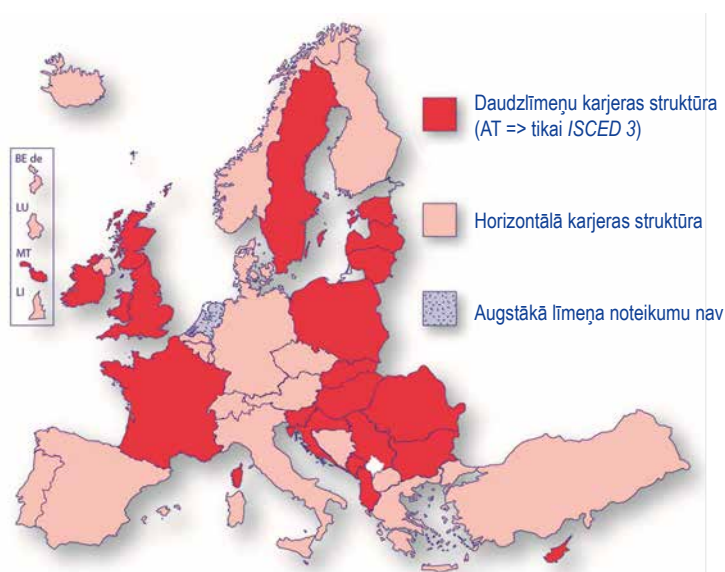
Oficiālās prasības pilnas skolotāja kvalifikācijas iegūšanai. Sākumskolas izglītība un vispārējā vidējā izglītība (ISCED 1–3), 2016./17. māc. g.

Karjeras attīstīšanas iespējas

Skolotāja profesijā ir divi galvenie karjeras struktūras veidi – horizontālā (vienlīmeņa) un hierarhiskā (daudzlīmeņu). Pusē aplūkoto izglītības sistēmu karjeras struktūra ir organizēta hierarhiski – kā formālas, augšupejošas karjeras pakāpes; parasti tas nozīmē, ka pieaug arī veicamo uzdevumu sarežģītība un tiek prasīta lielāka atbildība. Vairumā to izglītības sistēmu, kurās ir daudzlīmeņu karjeras struktūra, lēmumu pieņemšanā par paaugstināšanu ir iesaistīta skolas vadība, tomēr dažās izglītības sistēmās šo lēmumu pieņemšana ir pilnībā centralizēta, proti, tos pieņem augstākā izglītības pārvaldes iestāde. Pārejot uz augstāku karjeras struktūras pakāpi, skolotāji parasti saņem arī algas pielikumu; izņēmums šajā ziņā ir Igaunija un Serbija.

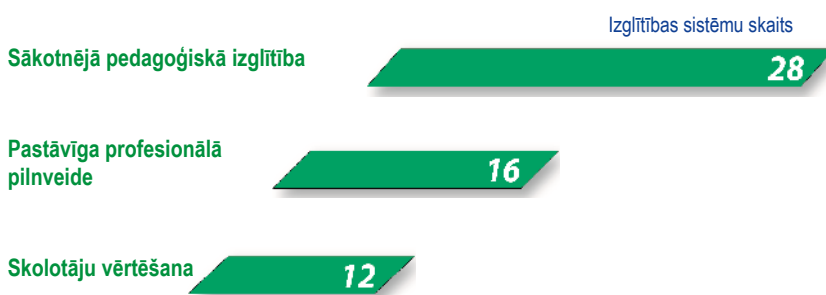
Visās valstīs, izņemot Turciju, skolotājiem ir iespēja dažādot veicamos uzdevumus un papildus mācīšanai uzņemties arī citus pienākumus.

Tie var būt saistīti, piemēram, ar mentoringu, pedagoģiju, metodiku vai pārvaldību. Tajās izglītības sistēmās, kurās ir daudzlīmeņu karjeras struktūra, daži no papildu pienākumiem ir saistīti ar konkrētām karjeras pakāpēm.

Pilnībā kvalificētu skolotāju karjeras struktūras veidi saskaņā ar augstākās pārvaldes iestādes noteikumiem. Sākumskolas izglītība un vispārējā vidējā izglītība (ISCED 1–3), 2016./17. māc. g.

Skolotāju profesionālās kompetences standarts

Augstākās pārvaldes iestāžu pieņemtā skolotāju profesionālās kompetences standarta izmantošana. Sākumskolas izglītība un vispārējā vidējā izglītība (ISCED 1–3), 2016./17. māc. g.

32 izglītības sistēmās dažādā mērā ir izstrādāts skolotāju profesionālās kompetences standarts. Septiņās valstīs ir tikai definētas kompetences jomas, bet pārējās valstīs ir detalizēti norādītas tām atbilstošās prasmes, zināšanas un attieksme. Tikai četrās izglītības sistēmās ir definēta skolotāju profesionālā kompetence dažādos karjeras posmos (Beļģijā (flāmu kopienā), Igaunijā, Latvijā un Apvienotajā Karalistē (Skotijā)).

Atšķirīga ir arī skolotāju profesionālās kompetences standarta izmantošana. Daudzās valstīs tas galvenokārt ir instruments,

kas ļauj definēt, kādas kompetences topošajam skolotājam ir jāapgūst līdz sākotnējās pedagoģiskās izglītības ieguves beigām, savukārt citās tas tiek izmantots dažādos pedagoģiskās karjeras posmos. 13 izglītības sistēmās skolotāju profesionālās kompetences standarts tiek izmantots gan sākotnējā pedagoģiskajā izglītībā, gan pastāvīgā profesionālajā pilnveidē, kas liecina par tendenci izmantot šo standartu visā pedagoģiskās karjeras laikā.

Pastāvīga profesionālā pilnveide un atbalsts

Pastāvīga profesionālā pilnveide (PPP) Eiropas valstīs tiek ļoti veicināta. Lielākajā daļā izglītības sistēmu PPP tiek uztverta kā profesionāls pienākums, un bieži skolotājiem tiek prasīts, lai viņi tai veltītu noteiktu stundu skaitu gadā. Lai sekmētu dalību PPP, tiek piedāvāti dažādi stimuli un atbalsta pasākumi, piemēram, bezmaksas kursi, iespēja PPP pasākumos piedalīties darbalaikā, algas pielikums un paaugstinājums.

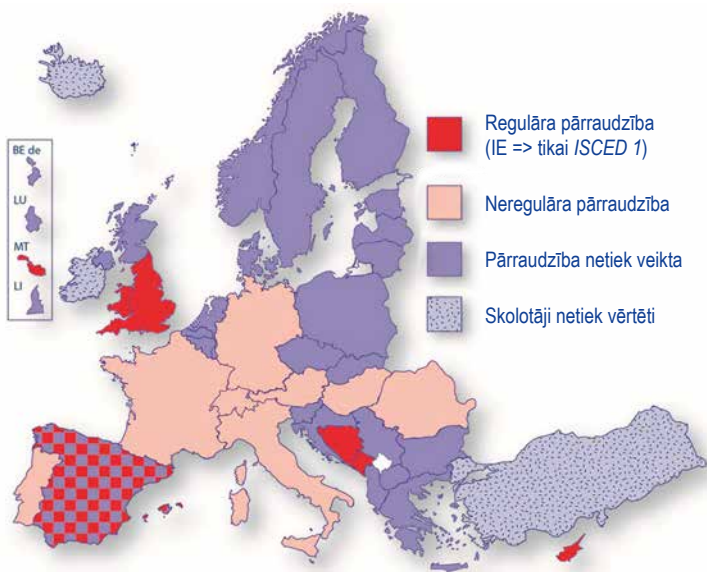
Skolas PPP vajadzību un prioritāšu noteikšanā piedalās dažādā mērā; skolu iesaistīšanās PPP īstenošanā var palīdzēt nodrošināt šo pakalpojumu labāku atbilstību skolotāju vajadzībām.

Lielākajā daļā Eiropas valstu skolotājiem ir pieejami papildu atbalsta pasākumi profesionalitātes attīstīšanai un pilnveidošanai. Skolā šo atbalstu var sniegt profesionāli speciālisti, kvalificēti skolotāji vai skolas direktors. Eiropas valstīs ir pieejams arī specializēts atbalsts dažādu problēmu risināšanā (piemēram, personiskās problēmas, starppersoniskie konflikti vai nepieciešamība mācīt tādus skolēnus, kuriem ir vispārīgas mācīšanās grūtības).

Pasākumi un stimuli, kas veicina skolotāju iesaistīšanos PPP, un to izglītības sistēmu skaits, kuras tos nodrošina. Sākumskolas izglītība un vispārējā vidējā izglītība (ISCED 1–3), 2016./17. māc. g.

Skolotāju vērtēšana

Skolotāju vērtēšanas sistēmas pārraudzība saskaņā ar augstākās pārvaldes iestādes noteikumiem. Sākumskolas izglītība un vispārējā vidējā izglītība (ISCED 1–3), 2016./17. māc. g.

tēmu šajā ziņā ir paredzēta obligāta apmācība. 11 izglītības sistēmās šāda apmācība ir fakultatīva, bet pārējās izglītības sistēmās skolu direktoriem paredzētu mācību programmu par skolotāju vērtēšanu nav.

Valstu lielākajā daļā ir pieņemti noteikumi par skolotāju vērtēšanu, tomēr daudzās valstīs šīs sistēmas darbība netiek pārraudzīta.

Skolotāju vērtēšana Eiropā ir vispārpieņemta prakse un parasti attiecas uz visiem skolotājiem, taču ne vienmēr tā notiek regulāri. Astoņās valstīs vērtēšanas biežums normatīvajos aktos nav noteikts, sešās valstīs par to lemj pašvaldība vai skola, bet pārējās izglītības sistēmās šī prakse ir ļoti atšķirīga.

Skolotāju vērtēšana tiek veikta dažādos nolūkos, piemēram, lai nodrošinātu skolotājiem atgriezenisko saikni vai pieņemtu lēmumu par paaugstinājumu vai algas pielikumu, taču profesionālās pilnveides vajadzību izvērtēšanai tā netiek sistemātiski izmantota.

Bieži skolotāju vērtēšanā ir iesaistīts skolas direktors, bet tikai trešdaļā aplūkoto izglītības sistēmās.

Pilns ziņojums *Teaching Careers in Europe: Access, Progression and Support*
angļu valodā ir pieejams Eurydice tīmekļa vietnē: <http://ec.europa.eu/eurydice>.